

Številka: 2.1 - 14 / 2004 - 2 - BU

Datum: 08. 07. 2004

Ustavno sodišče Republike Slovenije
Beethovnova 10
1000 Ljubljana

Varuh človekovih pravic na podlagi šeste alineje prvega odstavka 23. člena Zakona o ustavnem sodišču vlaga

ZAHTEVO ZA OCENO USTAVNOSTI

četrtega odstavka 49. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 63/94, 70/94, 23/99 in 40/04, v nadaljevanju: KZ), če se razlaga tako, da je tudi dan hišnega pripora pri vsakem vštevanju v izrečeno kazen zopora, mladoletniškega zopora in denarno kazen izenačen z dnevom pripora in dnevom odvzema prostosti.

KZ v 49. členu ureja vštevanje pripora in določa, da se čas, prestan v priporu ter kakršenkoli odvzem prostosti v zvezi s kaznivim dejanjem, všteva v izrečeno kazen zopora, mladoletniškega zopora in denarno kazen. Četrty odstavek istega člena ureja način vštevanja in določa, da so dan pripora, dan odvzema prostosti, dan mladoletniškega zopora, dan zopora in dva dnevna zneska denarne kazni oziroma 10.000 tolarjev, če je bila denarna kazen izrečena v določenem znesku, pri vsakem vštevanju izenačeni.

Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 116/03 - uradno prečiščeno besedilo in 43/04, v nadaljevanju: ZKP) je z novelo iz leta 1998 uveljavil hišni pripor kot nov ukrep za zagotovitev obdolženčeve navzočnosti, za odpravo ponovitvene nevarnosti in za uspešno izvedbo kazenskega postopka. Hišni pripor je v primerjavi s priporom milejši ukrep, s katerim je mogoče v določenih primerih doseči varnost ljudi, pri tem pa manj prizadeti obdolženčevo svobodo. Z uzakonitvijo hišnega pripora je upoštevano načelo sorazmernosti, ki zahteva, da ob zasledovanju ustavno dopustnega cilja zakonodajalec izbere ukrep, s katerim posega v človekove pravice po kriteriju neogibne potrebnosti.

Hišni pripor je ukrep, ki blažje in manj kot pripor posega v obdolženčevo svobodo. Izvaja se izven pripornih prostorov - zavodov za prestajanje kazni zopora, praviloma v obdolženčevem bivališču. Milejši je tudi sam režim izvrševanja hišnega pripora, tako na primer glede osebnih stikov, saj lahko obdolžencu, zoper katerega je odrejen hišni pripor, sodišče omeji ali prepove stike le z osebami, ki z njim ne prebivajo oziroma ga ne oskrbujejo. Z odreditvijo hišnega pripora sodišče prepove obdolžencu, da se ne sme oddaljiti iz poslopja, v katerem stalno ali začasno prebiva oziroma javne ustanove za zdravljenje ali oskrbo. Izjemoma sme sodišče dovoliti, da se za določen čas obdolženec celo oddalji iz prostorov, kjer se izvaja hišni pripor, kadar je to neizogibno potrebno, da si zagotovi najnujnejše življenjske potrebščine ali za

opravljanje dela. Hišni pripor tako bolj kot v osebno svobodo (z omejitvijo ali odvzemom prostosti) posega v obdolženčevo pravico do svobode gibanja.

V četrtem odstavku 49. člena KZ je urejeno vštevanje pripora in odvzema prostosti v izrečeno kazen zapora, mladletniškega zapora ali denarno kazen. KZ načina vštevanja hišnega pripora izrecno ne določa. Varuh človekovih pravic ocenjuje, da gre pri tem za protiustavno praznino, ker ni spoštovano načelo zakonitosti v kazenskem pravu, ki zahteva jasno, nedvoumno zakonsko ureditev (določenost v zakonu). Šesti odstavek 199.a člena ZKP določa smiselno uporabo določb o priporu tudi glede vštevanja hišnega pripora v izrečeno kazen, vendar se to odkazilo nanaša le na določbe samega ZKP, ki pa ne ureja načina vštevanja pripora v izrečeno kazen.

Izenačenje pri vštevanju dneva hišnega pripora z dnem odvzema prostosti po oceni varuha človekovih pravic ni v skladu z določbo 2. člena Ustave o pravni državi, načelom enakosti pred zakonom po 14. členu in enakega varstva pravic po 22. členu Ustave. Splošno načelo enakosti pred zakonom prepoveduje različno obravnavati enako. Odločilne pri tem so pravne posledice zakonske določbe v dejanskih (življenjskih) razmerjih. Izenačenje dneva hišnega pripora z dnem pripora in dnem odvzema prostosti pri vštevanju v izrečeno kazen spregleda neenakost teh ukrepov. Med bistvenimi elementi pravičnosti, ki zahteva tudi primernost določene zakonske ureditve glede na njen namen, pa je prav enakost pred zakonom.

Enako varstvo pravic v postopku pred sodiščem in še posebej v kazenskem postopku (kjer si stojita nasproti država in posameznik) terja, da se osebe v neenakih okoliščinah ne obravnavajo enako, če ni za to podan utemeljen razlog. Razlikovanje utemeljuje samo dejansko stanje: enak dejanski stan naj vrednoti enaka pravna norma, drugačen pa različna. Torej: enaka zakonska norma na enak dejanski stan in različna na drugačen.

Če zakon krši pravičnost in enakost, nasprotuje pravni državi in je protiustaven.

Varuh človekovih pravic zato

p r e d l a g a,

da ustavno sodišče oceni ustavnost četrtega odstavka 49. člena KZ, če se razlaga tako, da je dan hišnega pripora pri vštevanju v izrečeno kazen izenačen z dnem pripora in dnem odvzema prostosti.

Varuh človekovih pravic hkrati predlaga, da ustavno sodišče ugotovi, da ni v skladu z Ustavo, da KZ izrecno ne določa načina vštevanja dneva hišnega pripora v izrečeno kazen zapora, mladletniškega zapora in denarno kazen ter odloči, da mora državni zbor ugotovljeno protiustavnost odpraviti v določenem roku.

* * *

Varuh človekovih pravic vlaga zahtevo za oceno ustavnosti v zvezi s posamično zadevo, ki jo obravnava pod št. 2.1-14/2004-BU. Tudi sicer je rdeča nit pobud pripornikov zamenjava pripora s hišnim priporom. Nastanitvene in sploh bivalne razmere pripora so pogosto špartanske, priporniki se drenjajo v prenatrpanih celicah. Že te, temeljne okoliščine so neprimerljive s hišnim priporom. Omejitve zoper pripornika so znatno večje, kot pa je to pri hišnem priporu. Tudi ustavno sodišče je že zavzelo stališče, da je hišni pripor milejša oblika odvzema prostosti v primerjavi s priporom (na primer v odločbi št. Up 286/01-36 z dne 11.12.2003 (Ur. l. RS, št. 2/04)

Zakonodajalec se na netipične primere ne more ozirati, saj oblikuje splošne in abstraktne pravne norme, vendar ne gre spregledati odmevnih primerov hišnega pripora, ki so opozorili na nesorazmernost hišnega pripora v povezavi s pravičnostjo in enakostjo pred zakonom tudi glede načina vštevanja dneva hišnega pripora v izrečeno kazen. Izenačenost pri vštevanju je v praksi tudi spodbuda obrambi za zavlačevanje kazenskega postopka, da bi obdolženec tako čim večji del morebitne izrečene zaporne kazni preстал s hišnim priporom.

Matjaž Hanžek

Varuh človekovih pravic